

**Dissertatio inauguralis medico therapeutica sistens morbos puerperales ...
/ submittit Hermannus Arnstein = A gyermekágyi kórokról ; értekezik
Arnstein Hermann.**

Contributors

Arnstein, Hermann.
Royal College of Surgeons of England

Publication/Creation

Budae : Typis J. Gyurián et M. Bagó, [1845]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/mabuuyvj>

Provider

Royal College of Surgeons

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The Royal College of Surgeons of England. The original may be consulted at The Royal College of Surgeons of England. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

X/

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICO THERAPEUTICA
S I S T E N S
MORBOS PUERPERALES

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

MAGNIFICI DOMINI PRAESIDIIS AC DIRECTORIS,
SPECTABILIS DOMINI DECANI, NECNON CLARISSIMORUM
DD. PROFESSORUM

PRO

DOCTORIS MEDICINAE LAUREA

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS AC
PRIVILEGIIS RITE CONSEQUENDIS

IN

ALMA ATQUE CELEBERRIMA REGIA
SCIENTIARUM UNIVERSITATE HUNGARIAE,

SUBMITTIT

HERMANNUS ARNSTEIN,
NAGY-KANIZSAENSIS.

In Theses adnexas disputabitur in palatio majori
Universitatis die   Maii 1845.

BUDAE,

TYPIS J. GYURIÁN ET M. BAGÓ.

DISSERTATIO
MAGISTRALIS MEDICAE THEOPHILICAE
GYNERMIEKAGYI
MORBOS PURPURAE
MORONOL.

Digitized by the Internet Archive
in 2015

A

GYERMEKÁGYI KÓROKBÓL.

ÉRTEKEZIK

ARNSTEIN HERMANN,

ORVOS TUDOR.

BUDÁN,

NYOMATOTT GYURIÁN ÉS BAGÓ BETŰIKKEL.

GYERMEKGYI

KÖRÖMÖRÖL

Nichte alle deine Handlungen so ein, daß dadurch
der höchste Zweck deines Berufs, Erhaltung des Lebens,
Wiederherstellung der Gesundheit, und Milderung der
Leiden Anderer, auß möglichste erreicht werde.

Hufeland.

BUDA M.

STADTDRUCKERIE VON J. G. H. B. B. B.

TEKINTETES, NEMZETES ÉS VITÉZLŐ

PALINI

INKEY SÁNDOR

ÚRNAK

TÖBB TEKINTETES VÁRMEGYÉK

ELSŐ RENDŰ

TÁBLA-BIRÁJÁNAK.

A Z

EMBERISÉG JÓTÉVŐJÉNEK,
MINDEN JÓ', SZÉP, S HASZNOS' HŐ KEBLŰ
ELŐMOZDÍTÓJÁNAK

E ZSENGE PÁLYAMUNKÁJÁT
HATÁRTALAN HÓDOLATA JELEÜL

AJÁNLJA

a Szerző.

BEVEZETÉS.

Azon változások, melyek a' nőnem csecsemő, vagy gyermek korát kísérik, nem olly nyomosok s nem is olly kirekesztőleg tulajdonai e nemnek, hogy őt bélyegeznék, a szükségek, kívánságok, a test és lélekműködései, mind ugyan azok, melyek minden nembéli különbség nélkül, minnyájunkkal közösök. De a serdült korról az eddig olly gyenge töredékeny lény, egy erőtelyes kifejlődött nővé változik, ezer ujj és nem esmert ingerek tűnnek fel előtte, arczát élénkebb szín borítja el, vonásai szabályosabbak kijelentéssel bírók, hangja tisztább és olvadékonyabb lesz, a test és lélek szorosabban egyesülnek, nagyobb erőt és kifejlődést nyernek; a domborodó mell setétebb udvara, érzékenyebb bimbója, a szélesedő medencze, a vértelőbb nemző részek, s a növényi élet alsó fokán állott, de most működését rendszeresen gyakorolni képes egészszé változott méh, naponként eszünkbe juttatják a boldog gyermekkor' elmúltát.

E nevezetes időszak' változásában számosok és különbszerűek is a nőnem betegségei, és ha meggondoljuk, milly gyakort, és mennyi veszélyek fenyegetik őket szánakodásra indulunk erántok — úgy látszik, mintha a természet a szerelem érzésének első ébredésétől fogva

termékenységök elenyészteig, hol legédesebb és legdrágább joguktól fosztatnak meg, szüntelen tartó szenvedésekre kárhóztatta volna. Harmincz vagy negyven hoszszu esztendő van életök legszebb szakából a szenvedésre határozatva, és nem elég, hogy a férjfiakkal közös nyavalyákból osztoznak, de tulajdon kirekesztüleg csak őket sujtókkal is bírnak, mellyek mind a méh és a hozzátartozó életművek működésök elhajlásából veszik eredetüket. Szándékom itten azon nyavalyákról értekezni, mellyek a gyermekágyosokat meglepni szokták, mellőzvéen azokat, mellyek a viselőség, szoptatás és egyéb időkörökben előfordulnak.

Gyermekágyi kórokrol általánosan.

Gyermekágykórnak nevezetik az, melly csak gyermekágyasoknál előfordulhat. A gyermekágybani egészen különböző egészség állapotjától ezen betegségeknek lehetőségé joggal következtethető. A gyermekágyasok megváltozott egészséges állapotjuk pedig bizonyos életműveknek állapotjukban léteznek, mellyben ezek szülés és következései által hozatnak. Ezen életművek: a nemző részek, a hashártya, a csöcsmirigyek és a bőr. Mindegyik ezen itt nevezett életművekből egy igazi gyermekágyikór eredetét veheti. De többen is fordulhatnak együtt elő, sőt egy gyermekágykórnak nagyobb kiterjedése által egy másik is létre jöhet. Minden gyermekágykór bizonyos anyagi változásokkal egyik fenn nevezett életműben meghatározott egészet képez. Egy gyermekágykór eléidézhet ugyan egy másikat, de egyik a másikba nem mehet át, minthogy mindegyik ezen betegségek közt külömsujtóval bír, egy névvel tehát nem is kereszteltethetnek meg. Ebből kitetszik, hogy a gyermekágyláz' lényegét tagadni szükséges, meg kell azonban vallanunk, hogy vannak egyéb gyermekágykórok,

mellyek tudományos különböztetést megengednek, ezeket tehát egymástól különbözni is kell. A gyermekágykórok gyulasztó bélyeggel bírnak. Más lobos kóroktól mint heveny és súlyos fellépésük, mint meghatározott folyamatok által megkülönböztetnek. Sok esetekben az által a beteg egymisége egészen elnyomatik, mi által egyenlőség az eredetében és lefolyásában ered, mit sok más betegségekben csak ritkán lehet tapasztalni.

A gyermekágykórok vagy lázzal kezdődnek, vagy csak folyamatokhoz laz csatol, de ezen kórjel olly lényeges, és úgy függ a helybeli bajtól, hogy addig a beteget fellábadozottnak nem nézhetjük, míg a láznak minden nyomai el nem tűntek.

A gyermekágykórok szórványosan és járványosan előfordulhatnak. Minthogy minden gyermekágyasban különös kórkészség vagyon, a közönséges kártékony behatások könnyebben betegséget, és míg könnyebben gyermekágyit mint mást előidézendenek. Ez által a szórványi eredet be vagyon bizonyítva, a mit a tapasztalás is jóvá hagyja.

A gyermekágyasok külső befolyások ellen magasztul érzékenysége következtében járványi behatások is képesek lesznek gyermekágyi kór' előhozására, s pedig vagy ollyan befolyások, mellyek más egymiknél, más betegségeket előidéznek, vagy pedig ollyanak, mellyek más egymiken ellenes behatást nem is külölnek. Ezen állitást a tapasztalás is bebizonyítja mint szülésházakban mint ezeken kívül előforduló gyermekágyi járványok által.

A gyermekágykórok részint más betegségeket kizárnak, részint pedig ezektől kizáratattnak, némellykor még is más betegséggeli összelésnek (combinatio) helye vagyon, mi által mind a' kettőnek egyes kórjelei elegyítve előfordulnak.

A gyermek ágykórok általános kórokai. Minden külső és belső ok, melly hatalommal bír, egyéb betegségeket előidézni, képes gyermek, ágyasoknál gyermekágykórt előhozni. Legfőbb helyen állnak e következők: a terhesség és szülés szokatlan lefolyta, rossz és durva műsegedelem, erényes, honos és járványos befolyások, talán a ragály is.

Általános jóslat. Ez különböző leend tekintvén a gyermekágykór eredetét, bélyegét, fokát és folyamatát, a láz hevenységét egyes kórjeleit és végre az egymiséget.

Gyógymód. A lobellenes banásmód a gyermekágyi kórok' legtöbb eseteiben jó sikerrel használta-tik. Annak folyamata vagy is eredeti jeleme némellykor a poshadt gyógymódat megkívánja, a vallódi fellábadozás időszaka nem kíván egyebet mint minden orvosi és diätetici izgató szereknek megtartóztatását, általános lehet állítani, hogy e betegségeknek egy időszak sincsen, a mellyben erősítő vagy izgató szerek javaltathatnának.

A gyermekágyi kórok következők. 1-ső Méh viszérlob, Metrophlebitis puerperalis. 2-ik Méh takhártyalob, Metrophlegmhymenitis puerp. 3-ik Petefészek lob, Oophoritis puerp. 4-ik Hashártyalob Peritonacitis puerp. 5-ik Hüvely és gátlob Koleitis et Perinaeitis puerp. 6-ik Csőcsmirigylob Mastitis puerper. 7-ic Vör henyhez hasonló bőrlob, Purpura puerp.

Méh viszér lob.

Kórbonecztani jellemek. Boneczolás által a méhlepény helyén vagy oldalszélein létező viszerek nyilását tetemesen nagyobbulva, hártyait vastagulva és hegedékeny nyirkkal vagy gennyel telve látjuk, hosszabb tartás után a meg nem gyuladt viszerekben is ta-

lálhatánk genyt és közélette a méh térímbelében nyirk izzadmány nem külömben enyves vagy gennyé vált nyirkat láthatunk a hashártya alatt létezö sejtszövetben. Ebben ugy mint a visszerekben a gennyel együtt vagy helyette büdös rosz színü ev is lehet (poshadt méh visszér lob).

Visszérlob által előidézett változások nem csak a méhben hanem más életművekben is találtnak. A gennyedés és gyuladás közelebb és távalabb visszerekben nyirkedényekbe és mirigyekbe elterjed, söt a vérbe is átvitetik a geny, mind ezek mellett mint belső mint külső életművekben geny vagy ev koráttételek történnek, és hosszabb lefolyás után még bársing — gég — vagy gyomorlob' boncztni jellemei is társulnak.

Az életművezet belső üregeinek legtöbb életművei méh visszérlob lefolyása alatt geny lerakodásoknak ki vannak téve. Leggyakrabban történnek ezek a tüdőekben, ritkábban a lép- és májban, igen ritkán az agyban és vesékben, legritkábban a szív- és szemben.

De nem csak a belső, hanem a külső életművek is vannak az illyes lerakodásoknak kitéve. Így gyakran a test külömbféle izesüléseiben található a geny, a bőrre történt kóráttételek pedig mind genyhólyagcsák a felhám alatt vagy őszpontosulva mint a bőr alatti és izmok közti sejtszövet beszűrodményei mutatkoznak.

L e f o l y á s.

A méh visszérlob már a szülés utáni első napokban láz és fájdalom által megismerhető, de néha ezen kórjelek is hiányoznak. A többi közt a főfájás a leggyakoribb kórjel. A láz nyolcz és tiz napig is eltarthat minden más beteges tünet jelenléte nélkül. Egyszerre erős hideg lepi meg a beteget, és erre egy második és harmadik roham következik. Ezek a kóresmét biztosit-

ják. Ezen bozralmak nem a kezdő genyedésre, hanem a geny a vérben történt felvételére mutatnak.

A hideg rohamai néha bizonyos és szabályos nyomatot mutatnak, bár ez rendszeren történni nem szokott néha egészen láztalan állapotot látunk, míg máskor a lázmozgalmak egy rohamtól a másikig eltartanak. A rohamok tartásokkor történnek a különbözőféle kóráttelemek, mellyek kiterjedésekre nézve a lázrohamok számával és nagyságával egyenes arányban vannak.

A fennevezett üres visszér, nyirkedények 's a többi gyuladásai ugy mint a belső életműveikbe történő kóráttelemek többnyire meg nem esmerhestők. Oldalszegezéssel, és véres genyes köppel járó köhögés karéjos tüdőlobra mutat.

A kóráttelemes fültömirigylob a helybelileg támadótol, rögtöni megjelenése és heveny lefolyása által különbözik. Izölésekben mozgás után támadt fájdalom kóráttelemes gyuladásra biztossággal mutat. Ehhez még az izölés vörössége és daga is járul. Egy többé vagy kevesbé kiterjedő feszes igen fájdalmas korlátolt vörösségű dag bőr alatti, vagy izmok közti sejtszövetbe történt beszövődésre mutat. A többi lefolyás alatt is fehérre és fájdalomtlaná lesz. A dag rövid idő múlva hullámzónak mutatkozik és megnyitván bő mennyiségű geny kifolyását látjuk. Vigyáznunk kell, hogy a kóráttelemes geny holyagcsákat himlővel össze ne zavarjuk.

Egy néhány hideg rohamok után a gyermekágyasok arczkifejezése tetemesen változik, kiáll a gyermekági arcz kifejezés, melly az életművek erős megbántodására mutat. A néha beálló sárgaságot, minthogy bonczaláskor az egész eperendszerben rendetlenséget soha se találhatánk, alkalmasint csak a felszívott geny által romlott vér okozható.

Ezen gyermekági kór néha a dühöngés egy sajátos alakát idézi elő, és ez úgy látszik, hogy a geny által fertezett vérnek az agyra kült befolyásából látszik eredni.

Ha a rohamok rögton történnek öt vagy hat óráig eltartanak, és ritkán térnek vissza. Bonczolás csak az agy nagyobb edényeiben foglalt több mennyiségű vére mutat. Ha már egy vagy több koráttételek történtek, akkor rövidebb vagy hosszabb időközben vizszatéró borzalmak szoktak beállani, és a betegek forró orláz martalékai, sőt mikor a' fájdalma már régen eltűntek volna, végtére megint vizszatérnek, és néha hashártyalob is támad, melly utobbit előre mozdítja. Ugyan az történik, ha a' külső kóráttételekbe fene mutatkozik. A' betegség lefolyása közt néha vörös, máskor fehér küles himlő (Miliaria) látható. Lábadáskor külső kóráttételek igen lassan mulnak, a méh visszerei egy fehéres rostonyás anyag által tömöttnnek ki.

K ó r o k o k.

A méh vizszérlob háromféle módon támadhat. 1-ör A méhlepény helyén lévő vizszerekben vizsz maradó vér rostonyára és nyirkra szétvál, az utolsó genyé lesz, s az által a vizszerek belső lemezének gyuladását idézi elő. 2-ör A rossz indulatú folyadékkal, melly poshadt méh takhártagyuladásban elválasztatik, való érintés és annak felszivatása a méh vizszerek gyuladását és genyedését támasztják. 3-ör A méh vizszerek gyuladása néha a fennevezett ok befolyása nélkül talán csak erőműves behatás után támadhat. Mindezen kívül alkalmi okokul szolgálhatnak: nehéz szülések, szüles — vagy gyermekági vérfolyások, poshadt takhártya gyuladása, kedély indulatok és nép betegségi befolyások. Különös említést érdemel itt az elvetelés.

J ó s l a t.

Általában kedvetlen. A hideg rohamok és a láz úgy mint új kórattételek egy időbeni elmaradása javíthatják a jóslatot, mert más esetekben igen kétes.

G y ó g y m ó d.

A viszérlob eszes (rationel) gyógymódját még mind- eddig nem esmerjük. Annyi bizonyos, hogy beható általános és helybeni lobellenes bánásmód némely esetekben leghasznosabbnak látszik. A jég külső használata néha a gyuladásnak és genyedésnek határt ejteni képes. Az elvezetők közt a' hig halvaes, (Calomel) és jalap gyökér úgy mint a' másítók közt a higany érdemli az első helyet.

Ha a hideg egyszer beállott, akkor mindezen szerek- től semmit sem várhatni. Kórattételes dühöngés úgy mint külső lerakódások által támadt erős fájdalmak má- kony és jég használatára legbiztosabban enyhülnek.

Méhtakhártyalob.

Kórbonczrtani jelemek: Bonczolás által vagy a) he- gedékony izzadmányt a takhártyán és egy más halálössá lett gyermekágykórt látunk, mert míg ezen kór tiszta lobos jellemű soha se kerül bonczolásra, vagy b) a sza- kadásig porhanyos méh' takhártyáján barna feketés bü- dős izzadmányt veszünk észre.

K ó r l e f o l y á s.

Ha ezen gyarmekágyi kór csak magánosan lép fel, akkor lázzat, nagyobb vagy kisebb fájdalommal, és sa- vós vagy elnyomott gyermekágy folyással jár; ezen

utóbbi lábadáskor szövődik vele, ritkább esetekben nagy mennyiségű nyirk választatik el a takhártyától.

A poshadt takhártyalob erős lázzal, forrósággal, szomjjal, és lankadsággal kezdődik, vagy ezen tünetek, az előbbeni leirt gyuladáshoz csatlódnak. A bőr száraz, a' gyermekági folyás rossz szagu, az arcz lefolyás alatt hullás lesz, néha a fenés rész elválk és a' betegség egészébe végződik.

Kórokok. A méhtakhártyalob minden gyermekági kórok közt a leggyakoribb, de magánosan a poshadt jelleműt kivéve ritkán fordul elő; az utolsó néha honosan vagy járványosan szokott előjönni. Szórványos esetekben nehéz szülés súlyos betvegy, vízkor, poshadás által elvált lepénymaradékok leginkább okozzák ezen kórt.

Jóslat és gyógy mód. A jóslat általjában kedvező, ha csak a kór jelleme nem poshadt. Száz negyven ütést meghaladó érverés gyermekági arcz kifejezés (Puerp. Phisiognomie) ugymint a méh tetemes nagysága és lágyultsága rossz jeleknek nézetnek. A gyuladás esetekben lobellenes bánásmóddal, a poshadt jelleműekben az ásványsavak belső és külső használatával élünk.

P e t e f é s z e k l o b.

Kórboucztani jellemek. Egy vagy mind a két petefészek hegedékeny nyirkkal borítva és hashártyájók finom belővődzések által van jellemezve. A meggyuladt petefészek nagyobbult, államánya szakadékony nyirkkal vagy savóval beszövődve és néha tályogakkal telve találtatik. Néha a petefészek viszeri, máskor nyirkedényei genyel telvek. és ezen utolsó esetben a' lágyék nyirkos mirigyek és edényei is hasonló állapotban találatnak.

Kórfolyam. Fájdalommal, vagy annélkül, folytonosan tartó láz szülés után néhány nappal jelenti magát,

a további lefolyás különböző. Néha dühöngés s utóbb nem sokára halál jelelkezik, még máskor tályog képlődés, petefészekdag, s ritkább esetekben a visszérlob minden tünetényei mutatkoznak. Ritkább esetekben az egészség eloszlás által beáll.

Okvizsga és jóslat. Ezen gyermekágyikór ritkán magánosan, többnyire más gyermekágyi kórokkal egy időben szokott előjönni. Különös okai még eddig nem ismertetnek. A jóslatot főleg a láz határozza, dühöngés és kábultság igen rossz jelek.

Gyógymód. Az erős rohamok bizonyos vagy kétes kórisme mellett hathatós lóbellenes bánásmódot a higany belső és külső használatával kívánnak. Geny képlődés és a petefészek meg keményedéséből támadó dag a legszigorubb életrendet, ennyhe — higanybedőrzsöléseket és állandóan folytatott kása borrogatmányok használatát okvetlenül szükségessé teszik.

Hüvely s gátlob.

Ezen gyuladás a hüvelyben, vagy gátban kezdődik. Az első esetben genyforma elválasztás s lábadás áll be, vagy pedig fekélyek erednek. Ezek mélyre harapodván erős fájdalmat, és kiálthatatlan bődösséget okoznak, kékes szürke szalonnás talajjal, és minden oldalfelé kórlátlan terjedésre való hajlommal bírnak. A' másik esetben geny elválasztó bőrhelyek látszatnak a' gáton. Ezek hegedésbe vagy fekélyedésbe ugyan azon tünetekkel és következetekkel mint a' hüvelybe szokták által menni. Ezen gyuladások többnyire nehéz szülések, csipős gyermekágyi folyás, néha pedig minden ismert ok nélkül támadhatnak. Mészhalvag, fasav, perujhej, mint mosások és befecskendezések még legtöbbet segíthetnek. Ásványsavak borral és jó levesek belső használatra legjobbak.

Gyermekági vörheny.

A gyermekági vörheny egy sajátos gyermekági kór, és nem a közönséges vörheny. Állandó első rendű változások bőrlobon kívül bonczolás által mind- eddig nem valának kikutathatók.

Másad vagy harmad napra a szülés után erős borzongatás és teli, gyors érveréssel járó láz áll be. A méhben ugyan akkor jelenlévő csekély fájdalmak többnyire hamar eltűnnek. Más nap a bőr minden bizonyos ferd nélkül külömbféle nagyságu biborveres foltaktól feddve találtatik. Néha a nyakmirigyek feldagadnak és fájdalmasok lesznek, néha a vörheny minden láz ttélkül jelen meg.

A kitörés után másad vagy harmad napra a kütég legnagyobb virágzásában van. A színe setétveres, néha kékes, néha pedig igen halovány, a negyedik vagy hatodik nap lábadás mellett a felbőr lekorpozása vagy lenámlása következik, de nem ritkán lép — has — és mellhártyalob, sőt hasvizkór is marad hátra. Néha a lehám- lás éppen nem következik, de akkor agykéreglobbal vagy annélkül járó dühöngés (Manie) szokott beállni.

A gyermekági vörheny mindenkör súlyos kór. Erős láz, a kütég setétveres vagy kékes színezete nem, rossz jelek, de annál inkább főfájdalmak. A szövevényesen megjelenő agykéreg — has — mellhártyalob a beteget többnyire tönkre juttatják. A dühöngés a halál legbiztosabb előfutója,

Gyermekági vörhenyben az idejében alkalmazott lobellenes bánásmód okvetetlenül szükséges. Highalvac és jalap gyökér mint elválasztó szerek igen jól szolgálnak. Lefolyás alatt az egyetlen szer az ásványsavak belső és külső használata. Dühöngés jelenlétében hasz- talan minden gyógykisérltet.

H a s h á r t y a l o b.

Kórboncztanai jelemek. A hashártya gyuladása nyírk sőt geny izzadmányt hoz elő, és a több vagy kevesebb mennyiségben jelenlévő savó határozza az izzadmány szilárdságát, a kevés nyirkpernyikkel (flocci) ellátott savótól egész a szállagképű nyirkrétegig közbeszakadatlan sorozat látható. A szennyos rosz színű, eves, igen vékony izzadmány néha fenés szagot terjeszt. A hashártya edényei főképen a nemző részek körül világosan belővődzvék, és a belővődzések mennyisége és minősége megfelel a kiizzadt nyirk mennyiségének. Ugyan az mondható a belek hashártyájáról is, melyekben a rostonyás — és takhártya gyakran savósan felduzzadva, sőt az utolsó néha hegedékeny izzadmánnyal fedve találtatik. A fodorháj különbféle kivált a méhhez közel fekvő részeiben tetemesb edény belővődzést, megvastagulást, sőt szétfolyást is, és csak nem oly gyakran az ágyék nyirkedények' gyuladását vesszük észre. Nagy mennyiségű izzadmány jelenlétében a belek részint összenyomatnak, részint aránytalanul tágíttatnak úgy hogy a máj és a rekeszizom egészen fent a mellkasban feküsznek. Éppen úgy megkisebbülnek, néha a lép és a máj és a szomszédságukban hosszabb ideig létező elzárt izzadmány által tetemes mélységű benyomásokat nyernek s ezen helyek igen hamisan tályogoknak tartatnak. A korlátozott izzadmány egy részint belektől, részint has sigerektől képlődött üregben létezik. Az üregfalak' minősége a kór tartásától függ. Mennyivel tovább tartott, annyival csekélyebb lesz a folyadék' mennyisége, annyival kisebb az üreg, annyival nagyobb összeállású lesz a nyirk, melly sejtes anyagba rostos hártyákba átváltozni törekszik, és melly esztendők mulva porez és csontba változhatik. A kór hosszú tartása után a nyirkot genyre változva találjuk (genyesen szétfolva).

A hashártya ép úgy mint a belé burkolt képlődmények az ismételt gyuladások nyomait muuttatják, és genyedve, kifekélyedve vagy átlukasztva találhatunk. Csak ritkábban lesznek a genyt képlő izzadmányt környező falak összeállóbbak és vastagabbak. Ép oly ritkán található a nyirkos izzadmány gömös tömegbe való részintes vagy tökéletes átváltozása. Boncsolás által hashártyalobon kívül egy időbeni jelenlévő mellhártya—szivburok—agy kéreg, lobos tüdő fenét, gyomor lágyulást, bőr és izmok alatti tályogokat láthatunk; végre a bőr alatti vagy izmok közötti sejtszövet savós vagy genyes beszívódását veszük észre.

Lefolyás. A szülés utáni első napokban történik a láz megjelenése és az alhasba fájdalmak jelelkeznek, mellyek a méhből eredvén az egész hasüregere elterjednek. A láz néha egy két nappal megelőzi a fájdalmat, máskor a fájdalom egészen hiányzik. De ezen utóbbi néha mód nélküli erős és akkor a lázzal egyenlő arányban van. További lefolyás mindig heveny; ritkább esetekben néhány nap múlva lábadás és hamar beálló egészség következik. De többnyire nagyobbul a láz és fájdalom az alhas felpuffad, és a kiizzadás mindinkább következik, melly a hashártyalob erőssége és jelleme szerint, mennyiségére és minőségére is igen változékony.

A kiizzadt folyadék ha csak egyes hassigerek közt tapadás által el nem záratik, a has — és medence üreg? legmélyebb helyeit foglalja el, és a beteg helyzete szerint változékony. A kontatás az izzadmány jelenlétét és mennyiségét legjobban esmerteti meg velünk. Az izzadmány az alhas megtapintása által is megismerhető, és az által is hogy a folyadékot érezhető hullámozásra bírjuk; de mind ezen vizsgálati módok a kontást még nem teszik nélkülözhetővé.

Kedvetlen lefolyás mellett a láz a már megtörtént kiizzadás után is eltart, a fájdalom majd megszűnik, majd növekedik, az alhas mindinkább felpuffad, az arczve-

nások feldulnak, a légzés rövid, és csak nem mindig eczet savas rézeg (Grünspan) forma hányás jelelkezik. A betegek néha néhány órával ezen utóbbi megjelenése után néha a legrövidebb légzéssel, s hideg végtagokkal a halál ellen több napig harcolnak. A jellemzett hányás átmegy néha egy feketés rosz színű folyadékéba. A gyuladás' széke és az izzadmány minősége szerint székrekedés vagy hasmenés áll be. A poshadt hashártyalob forró lázzal és erős fájdalommal lép fel. Ót hat óra mulva beáll már a gyermekágyi arcvonás, és a kékes arcyszinezet, a fájdalmak eltűntek, az érverés kicsiny és rendkívüli gyors lett, az alhasban már igen nagy mennyiségű izzadmány kikutatható. Néha olvasztó (eolliquativ) hasmanés vagy a fenjellemezett hányás járul hozzá. A lefolyás igen heveny és legfeljebb harmincz vagy negyven óráig tart. Ha a gyermekágyi kórhashártyalobban megtörtént kiizzadás után a halál hamar nem következik, akkor vagy felszivatás által gyorsan előálló egészségbe végződik, vagy pedig a betegség huzamos folyamat követ, ezen utóbbinál vagy folytonos lázzal és kóráttelek hiányával járó felszivatás vagy kórátétel képlődéssel szövődött felszivatás áll be. A gyors felszivatás és az általa előidézett egészség akkor történik, midőn az izzadmány nem választhatott el nagy mennyiségben, midőn nagy része savóbol állott, és a egyén lúz, fájdalom, hasmenés s a t. által egészen el nem gyengült.

Ha a felszívás huzamos folyam melett jelelkezik, akkor a lúz eltart és esténként mindig nehezbül. Ha az izzadmány nagy része savós, akkor a bőr, bél és vese elválasztások mind addig erősen munkálóduak, míg elegendően kisebbült. De ha az izzadmány nagyobb része nyirkos és ezen utóbbi sokkal nagyobb mennyiségben van jelen mintsem megszilárdnlása előtt felszivathatnék, akkor az allas külömbféle életművei közt történő összeragodások és összenövések okvetetlen következések.

Ha a betegség húzamos folyamata miatt történék a felszívás és kóráttételek, akkor nem ritkán kóráttételes mellhártya — szivburok — és agykéreglob támad.

Az agykéreglob biztos kórjele hiányozik, ép úgy mint a mellhártya - és szivburoklobé is, csak hogy itt a kontatás és hallgatódzás biztos kalauzul szolgálhat.

A kívül történő kóráttételek igen különbözők a mint t. i. vagy savósak vagy geny képűek és a mint vagy a bőr vagy ennek sejtszövetrétegei támadtatnak meg. Erősen működő felszívás és savós izzadmány mellett nem ritka, hogy a bőr és izmok közti sejtszövetbe savós kórátétel történik. Ha a kórátétel nem igen gyorsan, de nagy térre elterjed, akkor bőrvízkór alakát külsőli, a bőr fájdalom nélkül feldagad, színe fehér, térsztás, és fényes. De ha a savós kórátétel a bőr alatti és izmok közti sejtszövetrétegben gyorsan történik, sejtszövetlobat hoz elő, igen nagy dag támad, melly vörös, fájékony, és szilárdabbnak tapintható, mint a' vízkóros dag. Előáll az úgy nevezett Phlegmasia alba dolens puerperarum.

A több ideig a hasüregben szabadon vagy elzáraton létező nyirk genyképű anyagba is átváltozhatik, melly nagyobb vagy kisebb mennyiségbe felszívatik. Ennek az anyagnak a vérbőli kiköszöböltetése okvetetlenül szükséges, és így lázmozgalmak, hudülepédék ritkán belső életművekben történő genyes kóráttételek, gyakrabban kóráttételes bőr alatti, vagy izmok közti tályogok természetes következtések.

A genyképű izzadmány felszivatása csak ritkán történik. A hegedékeny nyirk, melly a hashártyát a gyuladás elejétől fogva ellepé, a genyképű folyadékérintése által hasonlóba átváltozhatik, és az által nem csak a hashártya ismételt gyuladását, hanem annak elromlását és átlukoztatását is okozza. Ha nagy mennyiségű izzadmány a hasüregben igen sokáig marad hátra annélkül

hogy felszivatathatnék, akkor elebb vagy utóbb okvetlen szükségkép áll be a halál. A felszivatás lehetetlensége vagy a folyadék igen nagy mennyiségében agy a nyirkréteg nagyobb összeállításában kereshető. A halált néha vízkóros duzzadás előzi meg.

Kórvizsga. A gyermekági hashártyalobát előidéző okok nagyobb részint a más gyermekági kórokéval megegyeznek. Ezen gyermekági kór mindenek közt legkönnyebben támad, és azért is leggyakrabban fordul elő. A méh hashártya megváltozott feszítése, a részek megváltozott helyezete, és a másított vérkeringés az alhasban növelik hihetőleg ezen kórra a hajlomat. Járványosan és honosan gyakran fordul elő.

Jóslat. A jóslat általjában kedvetlen, mind a mellett jobb mint a méhviisszérlobnál. Erős láz, sok izzadmánnyal többnyire, poshadt hashártyalob mindig rossz lefolyással jár. Fájdalom, láz nélkül sokkal jobb mint az ellenkező. Lassú érverés mindig jó jel, míg a folytonos láz mindig gyanus.

Gyógymód. A gyermekági hashártyalob a gyuladás fokának megfelelő gyorsan alkalmazott lobellenes bánásmódot kíván. Ha a gyuladás poshadt jellemmel nem bír, akkor láztól kísért kitérésénél az érvágás nélkülözhetlen, és ismétlése tételezi fel nem ritkán a jobbulást.

Helybeli vérkiürítések úgy mint ismétlésök is, a fájdalmak erőssége és kiterjedésétől függ.

Jég borogatmányok a lázat és a fájdalmat leggyorsabban enyhítik, a kitünő hegedékenysége kisebbitendők, hatalmas gyógyszerrel birunk t. i. a hig halvacsal. Ha a gyermekági hashártyalob fő bántalommal szövődik, jég borogatásokat és a bél általi elvezetést nem ritkán általános vagy helybeli vérelesztést is kíván. Ha sok izzadmányjelenléte mellett láz és fájdalom eltűntek, akkor a borkő savas hamag a legjobb enyhe hasható és hűdítő. Ha sok savós izzadmány, mellett kihá-

gó hasmenés jelelkezik, akkor timsó és Ratanhia egyedül a biztos szerek. Így ajánlhatók ezen szerek illy formában Rp. Aq. Cinnamomi, Aq. communis aa unc. duas. Aluminis, Extracti Ratanhiae aa drachmam Syrupi Menthae unc. tres S. Oránként két evő kanállal. Eczet savas rezag forma (Grünspan) hányás és gyomorlágulás tünetek jelenlétében mákony és pezsgőporoktól keveset a többi gyógyszerektől pedig semmit sem várhatunk. Ha szabad vagy elzárt izzadmány mellett a felszívásnak helye van, a testi és lelki nyugalom sokat enyhít. A lágyító borogatmányok és a higany kis adagokbani használatán kívül minden egyébbi gyógykísérlet felesleges. A külömbféle kórattételek részint ehhez hasonló gyógymodat kívánnak, részint pedig semmi gyógymodnak használatát már nem engedik.

Mellmirigy lob.

Ezen betegségről, minthogy igazi gyermekágykór, még végre említést tenni akarok. Már többektől olly gyakorta és olly jól leiratott, és olly esmerős minden gyakorlati orvos előtt, hogy annak ismétlése felesleges volna. A hely szuke miatt csak még ezt ide toldani jónak tartom: Ezen állapot csak ritkán fordul elő, de ha létre jön, olly makacs szokott lenni, hogy öt hat hétig is elhart, és hogy a lob következései csak ismételt sebészi segedelem által eltávozhatók. Óvjék az orvos annak tejgyülemtől eredt szinte fájós, feszes, és fényes dagát, és a mellmirigylobot egy betegségnek tartani. Az előbbeninél hiányzik a vörösség és a magasult hévmérés, melly kórjelek annak gyuladásánál mindig jelen vannak. A tej eltávazása által az első kór legyőzetik, melly az utóbbinál sohasem lehetséges. A csecsemőnek koránti, és gyakorti szoptatása, vékony étrend, minden meghűtésnek elkerülése a legjobb óvó szerekhez számítanak. Ha mind e mellett még is ezen kór kifejlődött, a rendszerint igen hamar beálló genyedés elhárítására, vagy csak annak korlátozására legbiztosabb szerrel bíruak a jég borogatmányokba huszon négy óra alatt folytanosan a gyuladt mellre felrakva.

T H E S E S.

---

1. **N**on datur febris puerperalis, sed existunt morbi puerperales.
2. Plurimi feminarum morbi ex utero procedunt.
3. Csömör nec Hungariae endemius, nec Hungarorum nationalis morbus est.
4. In determinandis morbis organorum cavi thoracis, usus stethoscopi et Plessimetri inomisse necessarius est.
5. Myotomia aptissimum et fere certissimum remedium sistit ad strabismum curandum.
6. E solo faciei adpectu multas totius organismi adfectiones cognoscit medicus.
7. Sperma humorum secretorum maximae est vitalitatis.
8. Peccata parentum saepe proles luunt.
9. Qui agyrtae consulunt, aut vetulas aegri, se culturae culmen nedum attigisse candide fatentur.
10. Datur Oestrus venercus morbosus.
11. Typhus est morbus exanthematicus.